

Vers una pedagogia feminista amb perspectiva interseccional: gènere i educació

MIRTA LOJO
MERCÈ OTERO VIDAL

Tots els canvis socials que s'han produït i es produeixen actualment porten més que mai a reivindicar una coeducació interseccionada pel sexe/gènere, la classe social, els graus de funcionalitat i l'origen ètnic i cultural. És possible transformar l'escola i desenvolupar una educació que porti a un món plural basat en la llibertat, la justícia i el benestar per a totes les persones? Mestres i professores amb una pràctica política de llarg recorregut pensem que sí i que la resposta és la pedagogia feminista, que en el marc de les pedagogies emancipadores planteja l'abolició de les relacions de poder pel que fa al saber i a la redistribució del saber.

La feina quotidiana a les aules i l'activisme feminista ens han fet veure que teníem una escola mixta, però no coeducativa, ja que el saber androcèntric és dominant. D'altra banda, les mestres i professores que experimentem unes formes d'ensenyament/aprenentatge diferents pel que fa als continguts, a la metodologia i, sobretot, a les relacions amb l'alumnat, anem generant una sèrie de bones pràctiques i grans satisfaccions.

La LOGSE no va cobrir les expectatives sobre la generalització de la coeducació, que es va difuminar en una transversalitat mal entesa i es va perdre pel formalisme rígid del currículum i no cal dir que tot el que ha vingut a continuació no ha estat capaç d'oferir una alternativa realment engrescadora en resposta a les necessitats d'una societat en canvi constant i on les dones anem ocupant els llocs que ens pertocquen. Actualment la necessitat de la coeducació és un referent constant quan es parla de problemes, sobretot dels relacionats amb la convivència i la violència dins i fora de l'àmbit escolar. La coeducació apareix en tres lleis (la de l'erradicació de la violència masclista, la d'igualtat efectiva de dones i homes i la que legisla contra la LGTBfòbia) que, sense pressupostos, sense formació, sense voluntat política,

no han donat, per ara, els resultats que esperàvem i per això, més enllà de les lleis, ara ja obertament parlem de la necessitat de la pedagogia feminista.

La pedagogia feminista és una pedagogia de conscienciació. És el marc ideològic des del qual es treballa en l'àmbit escolar per construir coneixement des del pensament crític, per relacionar-nos en llibertat, sense jerarquies classistes, sexistes, homòfobes, capacitistes o racistes.

La pedagogia feminista és una posició política en educació (la pretesa neutralitat també ho és) que advoca per la justícia social des de la radicalitat. No es tracta d'homogeneïtzar dones i homes o de substituir l'exercici de poder masculí pel femení, sinó de transformar l'actual sistema capitalista heteropatriarcal per un nou ordre social sense opressions ni privilegis, sense violència.

Un dels trets definitoris de la pedagogia feminista és la identificació del punt de vista situat. Qui presenta els continguts curriculars? Quina és la seva posició social? Des d'on parla? Qui selecciona els continguts curriculars? Quins continguts s'inclouen i com es jerarquitzen? Quins continguts queden exclosos o silenciats? On queda recollida l'experiència històrica de les dones i les seves aportacions al fet civilitzatori, al sosteniment de la vida? Com es visualitza la diversitat afectiva, sexual i de gènere i la lluita del col·lectiu LGTBI pel seu reconeixement? Com es posa de manifest la diversitat ètnica i cultural, més enllà del que és folklòric?

L'anàlisi dels punts de vista dominants forma part d'un procés de conscienciació que comporta la construcció de sabers subversius (subverteixen l'ordre social establert) a partir de la lluita contra les opressions. Els coneixements dominants no compten amb els sabers col·lectius dels moviments que lluiten per la seva emancipació ni tampoc no incorporen les experiències vitals de les persones excloses. Són coneixements travessats per un biaix androcentrista, racista, classista i colonialista que es presenta com a únic, neutral i universal. El qüestionament del punt de vista introduït per la teoria feminista és una de les majors contribucions a la pròpia epistemologia de la ciència.

És urgent la sensibilització i formació de tot el personal que intervé en l'àmbit educatiu, on es prioritzi l'experiència personal com a punt d'inflexió per treballar des de la pròpia subjectivitat i la interdependència amb les altres persones. És interessant destacar aquí el risc d'entendre la formació com a un producte de mercat que s'adquireix i es posseeix.

Per tal de desenvolupar una praxi de la pedagogia feminista és important incorporar la genealogia de mestres, professores i mares coeducadores i la seva experiència acumulada en tots els anys de resistència antipatriarcal, i desplegar una educació integral que inclogui l'educació afectiva i sexual des dels zero anys.